

# Rosja: hybrydowa gra o wpływy w państwach byłego ZSRR



CENTRUM  
STOSUNKÓW  
MIĘDZYNARODOWYCH

Analiza

3/2018

[www.csm.org.pl](http://www.csm.org.pl)



## **Katarzyna Denis-Jabłońska**

Współpracownik CSM,  
absolwentka Wojskowej  
Akademii Technicznej,  
kierunek „Bezpieczeństwo  
Międzynarodowe”,  
doktorantka „Nauk o  
bezpieczeństwie” WAT.  
Interesuje się  
bezpieczeństwem narodowe  
Polski oraz polityką  
zagraniczną i bezpieczeństwa  
Federacji Rosyjskiej.

**Władimir Putin właśnie wygrał kolejne wybory. Rządzi Rosją od roku 2000 i nie widać nikogo, kto mógłby go w tym zastąpić. Putin od początku stawiał sobie za cel przywrócenie prestiżu centralnej władzy i „odbicie” utraconych po rozpadzie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich terytoriów. Atak cybernetyczny na Estonię, wojna rosyjsko-gruzyńska, czy konflikt na Ukrainie to przykłady działań Moskwy, które zmieniły obraz walki o wpływy na terenie byłego ZSRR. Obszar ten stał się polem rozgrywki pomiędzy Wschodem a Zachodem o dominację w regionie i ukazał nowe, hybrydowe oblicze konfrontacji w stosunkach międzynarodowych.**

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

2

Polityka zagraniczna Federacji Rosyjskiej prowadzona względem byłych Republiki Radzieckich jest zakorzeniona w dwóch silnie skorelowanych ze sobą uwarunkowaniach: historycznym i geograficznym. Pierwsze z ich dotyczy okresu funkcjonowania Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich<sup>1</sup> (ZSRR) i wytworzonych w tym okresie zależności między państwami, druga natomiast odwołuje się do bliskości geograficznej i względów geopolitycznych.

#### Polityka Rosji wobec byłych republik ZSRR

Upadek Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w grudniu 1991 roku stał się symbolem końca pewnej epoki. Okres dwubiegunowego ładu międzynarodowego, w którym Związek Radziecki posiadał status supermocarstwa przestał istnieć. Był to ogromny cios dla Federacji Rosyjskiej (FR), z którym kraj ten nigdy się nie pogodził. W następstwie rozpadu ZSRR powstało 15 suwerennych państw, konsekwencją czego Rosja, jako spadkobierczyni Związku Radzieckiego, utraciła między innymi: swoją dotychczasową pozycję, strefy wpływów, znaczną część terytorium, uzbrojenia oraz ludności.

<sup>1</sup> Okres funkcjonowania ZSRR: 30.12.1922 – 8.12.1991.

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

3

W wyniku znacznego osłabienia na początku lat 90. XX wieku Rosja wycofała się, próbując na nowo określić swoje cele strategiczne oraz miejsce na arenie międzynarodowej. Po okresie adaptacji do nowego *statusu quo* w Federacji Rosyjskiej ruszyły procesy polityczne, których celem miało być w pierwszej kolejności odzyskanie stref oddziaływań Kremla w państwach byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Nie bez znaczenia dla problematyki stałego zainteresowania Rosji obszarem postradzieckim jest również szerszy kontekst geopolityczny. Wyjaśniając szczególne zainteresowanie Federacji Rosyjskiej tym obszarem zasadnie jest odwołanie się do koncepcji znamienitego brytyjskiego geografa oraz prekursora myśli geopolitycznej: Halforda J.

MacKindera. Według jego koncepcji panowanie nad *Heartlandem* („sercem kontynentu” - obszar Europy i Wypławy Światowej i w konsekwencji dominację w ujęciu globalnym.<sup>2</sup> Taka wizja jest dla Rosji urzeczywistnieniem jej marzeń o odrodzeniu imperium, co w swoich działaniach stara się zrealizować prezydent Władimir Putin, wykorzystując wszelkie dostępne sobie środki, sukcesywnie krocząc po odzyskanie utraconego statusu w regionie b. ZSRR, a w przyszłości na świecie.

<sup>2</sup> P. Eberhardt, *Koncepcja Heartlandu Halforda Mackindera*, *Przegląd Geograficzny* 2011, 83, 2, s. 257-263 ; A. Włodkowska, *Polityka Federacji Rosyjskiej na obszarze WNP*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2006, s. 23-24.

## ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

4

### Wojna hybrydowa

Taktyka wojny hybrydowej nie jest *novum*. Już od starożytności można doszukać się przykładów konfliktów noszących cechy hybrydy. Jednak dopiero na początku XXI wieku działania te zainteresowały badaczy i zostały poddane analizie. Pojęcie to zostało upowszechnione, dzięki między innymi takim pracom jak ta analityka Franka Hoffmana, który zdefiniował „wojnę hybrydową” jako konflikt, w którym agresor używa kombinacji broni konwencjonalnej ze zmienną taktyką działania oraz aktami przestępczymi i terrorystycznymi.<sup>3</sup>

Inna definicja tego pojęcia wskazuje, że „Wojna hybrydowa (*hybrid warfare*) to współczesna wojna, w której strony walczące (państwa, ugrupowania zbrojne wspierane przez państwa, aktorzy niepaństwowi, najemnicy) prowadzą działania militarne i niemilitarne z wykorzystaniem wszelkich dostępnych środków i taktyk walki, zarówno regularnych, nieregularnych i cybernetycznych, z możliwością użycia broni masowego rażenia, oraz prowadzą działania informacyjne, psychologiczne i propagandowe (...) skierowane także na środowisko cywilne.”<sup>4</sup> Wytłumaczeniem obec-

<sup>3</sup> J. Hajduk, T. Stepniewski, *Wojna hybrydowa Rosji z Ukrainą: uwarunkowania i instrumenty*, Studia Europejskie, 4/2015, s. 136.

<sup>4</sup> T. Kubaczyk, *Wojna hybrydowa – (czy)nowy typ konfliktu zbrojnego we współczesnym świecie*, [w]: *Konflikt hybrydowy na Ukrainie. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, pod red. nauk. B. Pacek, J. A. Grochocka, Wydawnictwo Uniwersytetu

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

5

nego kształtu zagrożenia hybrydowego należy upatrywać w specyfice okresu w jakim żyjemy. Ciągły rozwój technologii, globalizacja, znaczenie informacji i łatwość jej przekazywania otworzyły nowe pola i dały nowe narzędzia do wprowadzenia w życie koncepcji tego typu wojny.

Pierwszym państwem jakie zdecydowało się na użycie elementów wojny hybrydowej na tak szeroką skalę jest Federacja Rosyjska, która wykorzystwała do swoich celów, m.in. cyberprzestrzeń, służby specjalne oraz walkę informacyjną.

#### Atak cybernetyczny na Estonię

Do wykorzystania pierwszego, zmasowanego cyberataku na suwerenne państwo doszło na przełomie kwietnia i maja 2007 roku. Estońskie systemy państwowe zostały zaatakowane przez hakerów, których zadaniem było wprowadzenie ogólnego chaosu utrudniającego dostęp do wiodących sieci informacyjnych tego państwa. Sprawcom udało się zakłócić prawidłowe działanie kluczowych dla funkcjonowania kraju organizacji (instytucji rządowych, witryn informacyjnych oraz systemów bankowych), dzięki atakowi typu Distributed Denial of

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

6

Service (DDoS).<sup>5</sup> O rozpoczęcie ataku oskarżono rosyjską grupę „Nasi”, która miała działać na zlecenie Kremla.<sup>6</sup>

U podłoża konfliktu leżą wydarzenia z kwietnia 2007 roku i decyzja estońskich władz o przeniesieniu pomnika Brązowego Żołnierza (symbolu wygranej ZSRR nad nazizmem) z centrum Tallina na cmentarz wojskowy znajdujący się na przedmieściach miasta. Fakt ten wzbudził kontrowersje na Kremlu oraz wśród społeczności pochodzenia rosyjskiego mieszkającej w

Estonii, pogarszając relacje na linii Moskwa-Tallin. W kraju doszło do protestów, a poprzez wprowadzenie fałszywych informacji w rosyjskojęzycznych mediach dotyczących zniszczenia radzieckich grobów i pomników, doprowadzono do eskalacji konfliktu.

Są istotne przesłanki do obarczenia winą Federacji Rosyjskiej za owe ataki jednak mimo to specyfika takiego konfliktu pokazuje jak trudno udowodnić winę konkretnym sprawcom. Rosja w Estonii posłużyła się trzema kluczowymi elementami, charakterystycznymi również dla działań podjętych w późniejszym okresie w innych państwach byłego ZSRR: rosyjską mniejszością narodową, sferą informacyjną/propagandową oraz cyberprzestrzenią.

<sup>5</sup> D. Cieślak, *Estonia: kolejne cyberataki*, COMPUTERWORLD, <https://www.computerworld.pl/news/Estonia-kolejne-cyberataki,136963.html>, (dostęp: 12.02.2018).

<sup>6</sup> J. Jalonen, *Dni, które wstrząsnęły Estonią*, Eesti.pl, <https://www.eesti.pl/dni-ktore-wstrzasnely-estonia-11963.html>, (dostęp: 12.02.2018).

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

7

Zmasowany atak cybernetyczny na suwerenne państwo ukazał całkiem nowe oblicze konfrontacji w stosunkach międzynarodowych, gdzie presję polityczną wywarło za pomocą nacisków na gruncie informacyjnym. Zdarzenie to pokazało też wielkość zagrożenia i potencjalne problemy z jakimi trzeba się zmierzyć walcząc w tym obszarze. Skutecznie przeprowadzone cyberataki na systemy zarówno cywilne jak i militarne może w istotny sposób zakłócić funkcjonowanie państwa, a w dłuższej perspektywie walki w cyberprzestrzeni sparaliżować jego wydolność, wykorzystując za cel ataku np. systemy bankowe, czy ośrodki infrastruktury krytycznej.

W Estonii Rosja posłużyła się do tej pory niewykorzystanym obszarem działań wojennych jakim była cyberprzestrzeń i obnażyła luki NATO

w postrzeganiu bezpieczeństwa i jego ochronie. Pozytywnym aspektem tego doświadczenia dla Estonii jest jej skokowy rozwój w obszarze cyberbezpieczeństwa, państwo to stało się istotnym prekursorem w dziedzinie obrony cyberprzestrzeni w skali europejskiej i transatlantycznej.<sup>7</sup>

### Wojna w Gruzji

Wojna rosyjsko-gruzińska wybuchła w nocy z 7 na 8 sierpnia 2008 roku. Rosja wykorzystawszy niepodległościowe dążenia dwóch separatystycznych gruzińskich re-

<sup>7</sup> D. McGuinness, *How a cyber attack transformed Estonia*, BBC News, <http://www.bbc.com/news/39655415>, (dostęp: 12.02.2018); *Prezydent Ilves dla Cyberdefence24: Rosyjski atak na Estonię był samobójczą bramką*, <http://www.cyberdefence24.pl/prezydent-ilves-dla-cyberdefence24-rosyjski-atak-na-estonie-byl-samobojcza-bramka>, (dostęp: 12.02.2018).

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

8

gionów włączyła się w konflikt, oskarżając Gruzję o zaatakowanie sił pokojowych stacjonujących w Osetii Południowej. Jednak fakt ataku i jego przyczyny były tylko pretekstem do podjęcia działań przez Moskwę. Faktycznym powodem było rosyjskie niezadowolenie z działań proeuropejskiego prezydenta kraju Micheila Saakaszwiliego oraz decyzji Rady Północnoatlantyckiej na szczycie w Bukareszcie (2-4 kwietnia 2008), zgodnie z którą Gruzja i Ukraina miałyby się stać w bliskiej przyszłości członkami Sojuszu. Taki stan rzeczy wpłynąłby na przesunięcie się granicy wschodniej NATO w kierunku Federacji Rosyjskiej i zniweczyłby wszelkie starania Kremla, dotyczące odrodzenia tam swoich wpływów.

Rozpatrując wojnę rosyjsko-gruzińską z perspektywy dekady i

doświadczeń Ukrainy można oprócz charakteru ściśle militarnego tego konfliktu zauważyć też elementy natury paramilitarnej i cywilnej, które odegrały istotną rolę w wywołaniu i prowadzeniu tej wojny. Do kluczowych należą między innymi: posłużenie się prorosyjskimi nastrojami w regionach separatystycznych, wykorzystanie prorosyjskich władz separatystycznych do zagnienia konfliktu wewnętrznego oraz aktywność w sferze informacyjnej i cybernetycznej.

Wojna w Gruzji choć krótka, bo trwająca zaledwie pięć dni wstrząsnęła światem i ukazała prawdziwe oblicze rosyjskiej, bezwzględnej polityki zagranicznej. W konsekwencji tego konfliktu Rosja osiągnęła dwa podstawowe cele: zatrzymała gruzińskie dążenia do członkostwa w strukturach NATO



## ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

9

i UE, czym zablokowała rozrost obu organizacji w kierunku wschodnim oraz przejęła kontrolę nad dwoma separatystycznymi regionami Gruzji - Osetią Południową i Abchazją, dając sobie możliwość do kontrowalowania sytuacji w tym państwie. Jak pokazuje przypadek gruziński i wcześniej estoński, Rosja nie dąży do zajęcia któregośkolwiek z tych państw w sposób fizyczny, a jest to jedynie jej sposób na prowadzenie polityki innymi kanałami niż te dyplomatyczne.

### Wojna hybrydowa na Ukrainie

Obecna sytuacja na Ukrainie nie klasyfikuje się w ramach definicji klasycznej wojny, w której mamy do czynienia z przynajmniej dwiema zdeklarowanymi stronami sporu

i działaniami *stricte* militarnymi. Kraj ten jest pierwszym państwem, które musi zmierzyć się z tzw. wojną hybrydową.<sup>8</sup> Specyfika tego konfliktu polega na wielowymiarowości i asymetryczności zagrożeń oraz samym statusie „niewypowiedzianej wojny”. „Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie toczy się na wszystkich możliwych frontach, a działania militarne tworzą tylko psychologiczne tło do totalnej ekspansji.”<sup>9</sup>

Aby zrozumieć sens wydarzeń rozgrywających się obecnie na Ukrainie należy odwołać się do głównej przyczyny tego konfliktu, którym

<sup>8</sup> O. Wasiuta, S. Wasiuta, *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie*, Wydawnictwo ARCANA, Kraków 2017, s. 33-34.

<sup>9</sup> Ibidem, s. 102.

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

10

jest ukraiński zwrot w stronę Unii Europejskiej. Ukraina uczestnicząca w projekcie Partnerstwa Wschodniego (PW), realizowanego w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa, była na drodze do parafowania umowy stowarzyszeniowej z UE. Miało to nastąpić na szczycie PW w Wilnie pod koniec listopada 2013 roku. Jednak ukraiński rząd pod licznymi naciskami ze strony rosyjskiej zmienił zdanie i w ostatniej chwili wycofał się z podpisania porozumienia. Takie działanie władz wywołało falę protestów proeuropejskiego społeczeństwa na Ukrainie, które z czasem przerodziły się w akty antyrządowe. Pogarszająca się sytuacja wewnętrzna została doskonale wykorzystana przez Moskwę, która podsycając konflikt doprowadziła do destabilizacji kraju.

Skupiając się na przebiegu wojny na Ukrainie można wyróżnić kilka istotnych instrumentów wykorzystanych do prowadzenia konfliktu, dających obraz jego hybrydowego charakteru tj.: wykorzystanie nieumundurowanych rosyjskich żołnierzy do wsparcia separatystów z Doniecka i Ługańska (m.in. pomoc w wyszkoleniu, dofinansowanie, dostawa sprzętu itp.), użycie informacji do działań propagandowych za pomocą rosyjskojęzycznych mediów, aneksja strategicznej części kraju w „obronie” ludności rosyjskojęzycznej oraz ataki w przestrzeni cybernetycznej, obejmujące jednostki kluczowe dla działania państwa.

Szczególnie ważnym obszarem dla rozwoju ukraińsko-rosyjskiej wojny jest walka informacyjna prowadzona przez Federację Rosyjską, która

## ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

11

w istotny sposób dopełnia działania bojowe. W ramach walki wykorzystywana jest przestrzeń wirtualna oraz cywilne i wojskowe systemy informacyjne. Kluczowym dla powodzenia rosyjskich działań jest wykorzystanie aspektu językowego, dzięki któremu udało się dotrzeć do najbardziej podatnej na rosyjskie manipulacje grupy odbiorców. Za pomocą informacji podawanych w rosyjskojęzycznych mediach udało się Kremlowi dotrzeć do mniejszości rosyjskiej na Ukrainie oraz pro-rosyjskich obywateli tego kraju.

Walka informacyjno-propagandowa podzielona została na trzy fazy: wytworzenie więzi między Rosją a tzw. „rosyjskimi rodakami” przy pomocy narzędzi językowych, kulturowych i ideologicznych, budowaniu poczucia strachu przed władzą, która będzie chciała te więzi

zniszczyć oraz akceptacji rosyjskiej interwencji w imię obrony ludności rosyjskojęzycznej.<sup>10</sup> W ten sposób przygotowywany jest grunt do bezwzględnego podporządkowania sobie Ukrainy przy poparciu obywateli tego kraju.<sup>11</sup> Bezprecedensowym krokiem na tej drodze była aneksja Krymu przez Rosję (18 marca 2014) w wyniku przeprowadzonego dwa dni wcześniej referendum. Za przyłączeniem do Rosji opowiedziało się ponad 96% głosujących mieszkańców półwyspu, zastraszonych przez separatystów, których wspomagały tajemnicze zmilitaryzowane formacje „zielonych ludzików”. Rosja jednostron-

<sup>10</sup> O. Wasiuta, S. Wasiuta, *Wojna hybrydowa Rosji...*, op.cit, s. 108.

<sup>11</sup> Patrz: A. Lelonek, *Rosyjska wojna informacyjna na Ukrainie*, *Defence24.pl*, <http://www.defence24.pl/rosyjska-wojna-informacyjna-na-ukrainie>, (dostęp: 15.02.2018).

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

12

nie zdecydowała o przyłączeniu go do Federacji.<sup>12</sup> Społeczność międzynarodowa nie uznała jego wyników, uważając je za nielegalne.

Podstawowym problemem z jakim musi zmierzyć się Ukraina jest fakt braku otwartego konfliktu z „państwem-agresorem”. Choć nikt nie ma wątpliwości, że prorosyjscy separatyści są szkoleni, dozbrajani i ściśle współpracują z Kremlem to sam fakt braku wypowiedzenia wojny przez Rosję znacząco utrudnia rozwiązanie konfliktu we wszystkich jego hybrydowych obszarach.

### Wnioski dla Zachodu

Z hybrydowej wojny na Ukrainie oraz wcześniejszych przykładów rosyjskiej aktywności na obszarze postradzieckim płynnie dla Zachodu kilka istotnych wniosków, których zrozumienie odegra kluczową rolę dla przyszłości wpływów państw zachodnich na tym terenie oraz dla jej własnego bezpieczeństwa. Pierwszym z nich jest fakt, różnego pojmowania wojny przez Zachód i Federację Rosyjską.<sup>13</sup> Zachód nadal stosuje pojęcie „wojny” w rozumieniu ściśle militarnym, co najlepiej pokazuje brzmienie artykuł 5. Trak-

<sup>12</sup> T. A. Olszański, A. Sarna, A. Wierzbowska-Miazga, *Konsekwencje aneksji Krymu*, Analizy OSW, 19.03.2014, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/konsekwencje-aneksji-krymu>, (dostęp: 13.02.2018).

<sup>13</sup> A. Rogozińska, Niemilitarny wymiar wojny hybrydowej na Ukrainie, [w]: *Konflikt hybrydowy na Ukrainie. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, pod red. nauk. B. Pacek, J. A. Grochocka, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Filia w Piotrkowie Trybunalskim 2017, s. 112.

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

13

tatu Północnoatlantyckiego, natomiast Federacja Rosyjska postanowiła je rozszerzyć o atrybuty paramilitarne i cywilne. Kolejnym istotnym wnioskiem jest zademonstrowana determinacja i konsekwencja działań strony rosyjskiej, powstrzymujących wszelkie inicjatywy integracji państw byłego Związku Radzieckiego z organizacjami zachodnimi (UE, NATO). Trzecią refleksją do rozważenia jest zdolność Rosji do szybkiej adaptacji oraz wykorzystanie wszelkich sprzyjających okoliczności na swoją korzyść wykorzystując niestandardowe (hybrydowe) metody działania.

Trwający od czterech lat hybrydowy konflikt na Ukrainie mimo licznych prób stabilizacji wciąż nie został zażegnany. Taki stan rzeczy ma związek z dwoma wiodącymi

przesłankami: niewypełnieniem przez stronę rosyjską tzw. porozumień mińskich, które zawarte w lutym 2015 roku miały doprowadzić do zakończenia walk w Dombasie, a w konsekwencji do normalizacji sytuacji na Ukrainie oraz charakterem konfliktu („niewypowiedzianej wojny”). Działania Rosji w tym przypadku są znamienne i nie pozostawiają wątpliwości, że wschód Ukrainy może stać się kolejnym miejscem na obszarze postradzieckim, tłącego się lub zamrożonego konfliktu sterowanego z Kremla.

#### Zamrażanie konfliktów jako narzędzie nacisku

Polityka zamrażania konfliktów separatystycznych w krajach byłego ZSRR ma już prawie trzydziestoletnią tradycję i stała się już pewnego rodzaju rosyjskim narzędziem do

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

14

kreowania stosunków międzynarodowych tego terenu oraz swojego wizerunku „na zewnątrz”. Mimo oficjalnych zapewnień o pomocy i zaangażowaniu na rzecz pokojowego rozstrzygnięcia sporów Rosja, po pierwsze doprowadza jedynie do ich chwilowego wyciszenia, a po wtóre ucieka się do wspierania separatystów (m.in. finansowo, politycznie i militarnie).<sup>14</sup>

Do obszarów w ten sposób kontrolowanych przez Rosję należą:

- Osetia Południowa (w Gruzji),
- Abchazja (w Gruzji),
- Naddniestrze (w Mołdawii),
- Górski Karabach (w Azerbejdżanie).

Są to miejsca, gdzie mimo prowadzonych rozmów pokojowych zawieszenie działań zbrojnych nie doprowadziło do podpisania jakiegokolwiek traktatu pokojowego. Rosja wykorzystując ogniska separatystyczne w poszczególnych krajach dąży do wewnętrznych tarć, eskalacji napięcia i ostatecznie do wewnętrznej konfrontacji. Do tego celu zaczęła wykorzystywać historyczne uwarunkowania oraz narzędzia hybrydowe np. z obszaru informacyjnego (propagandowego). Charakterystyczną cechą dla wszystkich tych przypadków jest struktura konfliktów: wybuch konfliktu, walki oraz niesformalizowanego wygaszenia. Do tego dochodzi również fakt powstania na terenie walk form quasi-rządów, które popierane przez Kreml (pośrednio lub bezpośrednio) i uznane tylko przez

<sup>14</sup> A. Włodkowska, *Polityka Federacji Rosyjskiej...*, op.cit., s. 152.

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

15

nieliczne państwa świata utworzyły quasi-państwa.<sup>15</sup>

Dzięki polityce „zamrażania konfliktów” Rosja zyskuje na kilku polach. Po pierwsze tworzy wokół siebie wrażenie, iż jest inicjatorem procesów pokojowych na tych terenach, pokazując swoją dominację i niekwestionowane przywództwo w regionie. Po drugie tworzy „mechanizm regulacji” nastrojów w danym państwie, mogąc swobodnie kontrolować dany obszar „podgrzewając” sytuację wtedy kiedy uzna to za stosowne. Mimo, iż obecnie stan konfliktu na Ukrainie nie nosi jeszcze znamion „zamrożenia” warto

pamiętać, że podobne sytuacje miały już miejsce, a ustanowienie i pozostawienie takiego newralgicznego ogniska konfliktu w pobliżu granicy NATO i UE jest dużym zagrożeniem dla stabilności i bezpieczeństwa Europy.

### Zagrożenie hybrydowe dla NATO

Obszar Europy Środkowej i Wschodniej to miejsce strategicznie ważne dla zachowania równowagi sił na kontynencie, dlatego nie bez znaczenia dla państw tego obszaru pozostaje ciągła walka wpływów między NATO i Rosją. Hybrydowe działania FR wobec Gruzji, Ukrainy i państw bałtyckich są bezpośrednim zagrożeniem dla wszystkich członków Sojuszu Północnoatlantyckiego z dwóch kluczowych po-

<sup>15</sup> A. Legucka, *Perspektywa zamrożenia konfliktu w Donbasie*, Biuletyn PISM, Nr 21 (1463), 1 marca 2017, [https://www.pism.pl/files/?id\\_plik=22959](https://www.pism.pl/files/?id_plik=22959), (dostęp: 10.02.2018).

## ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

16

wodów. Po pierwsze, ze względu na członkostwo Litwy, Łotwy i Estonii w strukturach Sojuszu, gdzie według artykułu 5. Traktatu Północnoatlantyckiego atak na jedno z państw członkowskich jest traktowane jak agresja na całą organizację.<sup>16</sup> Po drugie, ze względu na bliskość geograficzną rozwijających się wydarzeń.

Niebezpieczeństwo „rozłania się” konfliktu na teren NATO oraz rosyjskich prowokacji przy granicach państw Sojuszu są realnymi scenariuszami i nie powinny być bagate-

lizowane. Biorąc pod uwagę wykorzystywane przez Rosję hybrydowe instrumenty ataków zwiększa się tylko zagrożenia dla państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego. Fakt ten wymusił realne działania na rzecz wzmocnienia wschodniej flanki NATO jak i całej organizacji, biorąc szczególnie pod uwagę najbardziej narażone na wrogie ataki Kremla - państwa bałtyckie.

Pierwsze kroki w tej materii zostały podjęte przez NATO na szczycie w Walii we wrześniu 2014 roku. W „Deklaracji walijskiego szczytu w Newport”<sup>17</sup> potępiono nielegalną

<sup>16</sup> *Traktat Północnoatlantycki*, Waszyngton, 4 kwietnia 1949 r., art.5, [https://www.nato.int/cps/su/natohq/official\\_texts\\_17120.htm?selectedLocale=p1](https://www.nato.int/cps/su/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=p1), (dostęp: 08.02.2018).

<sup>17</sup> *Deklaracja szczytu walijskiego* Złożona przez Szefów Państw i Rządów uczestniczących w posiedzeniu Rady Północnoatlantyckiej w Walii 5 września 2014 r., (tłumaczeni robocze), BBN, (dostęp: 08.02.2018).



## ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

17

interwencję zbrojną FR na terenie Ukrainy oraz rosyjską okupację Krymu. Rada NATO zdecydowała o zainicjowaniu szeregu działań adaptujących Sojusz do nowych wyzwań, w tym rozwiązań na rzecz militarnego wsparcia wschodniej flanki. Strategicznie ważnym posunięciem było podjęcie decyzji o rozlokowaniu na stałe sił sojuszniczych w państwach ściany wschodniej.<sup>18</sup> Oprócz tego zadecydowano o wzmożeniu wysiłków przystosowujących siły powietrze, lądowe, morskie oraz specjalne do szybkiej i adekwatnej reakcji na zagrożenia (ze szczególnym uwzględnieniem tych o charakterze hybrydowym<sup>19</sup>).

Zmiany dotknęły też obszar finansowy Sojuszu. Skrytykowano ówczesny trend spadającego udziału nakładów poszczególnych krajów przeznaczonych na armię i zobowiązano państwa członkowskie do jego odwrócenia.<sup>20</sup> Postanowienia podjęte na walijskim szczycie uznane zostały za powrót Sojuszu Północnoatlantyckiego do jego pierwotnej misji jakim była kolektywna obrona. Kontynuacją działań podjętych w 2014 roku była deklaracja szczytu w Warszawie, która podtrzymała obrany kurs, zaznaczając znaczny progres w ich realizacji.<sup>21</sup>

<sup>18</sup> Szczególny wymiar tej decyzji dotyczył przełamania dotychczasowego tabu, związanego z rozlokowaniem wojsk NATO w państwach przyjętych po 1999 roku i tym samym zbliżeniem się Sojuszu do granic Rosji.

<sup>19</sup> *Deklaracja szczytu walijskiego*, op.cit, art. 13.

<sup>20</sup> *Ibidem*, art. 14.

<sup>21</sup> Warsaw Summit Communiqué Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8-9 July 2016 09 Jul. 2016, <http://www.msz.gov.pl/resource/283018e4-2eb2-414f-b69f-de85afa1ac08:JCR>, (dostęp: 8.02.2018), art. 35-37.

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

18

Kluczowym dla adaptacji do szybko zmieniających się wyzwań i zabezpieczenia flanki wschodniej (w tym ochrony i obrony państw bałtyckich) oraz pośrednio dalszego rozwoju sytuacji w regionie mogą być ustalenia Rady Północnoatlantyckiej na spotkaniu w Brukseli zaplanowanym na lato 2018 roku, gdzie powinno dojść do gruntownej ewaluacji skuteczności działań Sojuszu w tym obszarze i ewentualnego skorygowania kierunków ich rozwoju.

#### Podsumowanie

Coraz częściej do wywierania presji oraz osiągnięcia swoich partykularnych celów politycznych państwa lub inne podmioty wykorzystują środki hybrydowe, które łączą ze sobą konwencjonalne operacje militarne z działaniami cywilnymi w

obszarach m.in.: cybernetycznym, informacyjnym, czy psychologicznym. Spektrum dostępnych narzędzi jest olbrzymie a koszty ich użycia stosunkowo niewielkie. Dzięki nim możliwe jest zdominowanie przeciwnika i wykorzystanie tej pozycji do narzucenia swojej woli politycznej państwie-ofierze.

Pierwszym państwem, które zastosowało tę metodę wywierania wpływów na inne kraje jest Federacja Rosyjska. Zaczynając od działań w sferze informatycznej w Estonii, poprzez doświadczenia operacji w Gruzji, gdzie wykorzystano pracę służb specjalnych, wojnę informacyjną oraz armię Rosja nabrała przekonania o skuteczności wykorzystywania strategii hybrydowej. Owe „lekcje” doprowadziły do obecnej sytuacji na Ukrainie, gdzie metodą odśrodkową (wykorzystując

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

19

ambicje separatystyczne w regionie) doprowadzono do destabilizacji państwa i anektowania strategicznej części kraju. Rozpatrując przypadek ukraiński z perspektywy osiągnięcia przez Rosję swoich celów politycznych można mówić o jej całkowitym sukcesie. Federacja Rosyjska nie dość, że zyskała kontrolę nad sytuacją wewnętrzną w tym państwie to również oddaliła Ukrainę od akcesji do Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego, podkreślając iż jest to nadal obszar żywotnych, rosyjskich interesów, z których kraj ten nie zrezygnuje.

Analizując strategię działań Rosji, na podstawie przytoczony przykładów, można zauważyć charakterystyczne sekwencje zdarzeń powtarzających się we wszystkich trzech przypadkach. Pierwszym wydarzeniem determinującym kolejne kroki

była reorientacja danego państwa na kurs prozachodni lub po prostu jego współpraca z Zachodem. Drugim elementem jest wykorzystanie jako pretekstu ataku pierwiastka rosyjskiego (np. obrona ludności rosyjskojęzycznej, łamanie praw mniejszości rosyjskiej, usuwanie ze swojego terytorium reliktywów czasów ZSRR). Kolejnym istotnym elementem jest użycie spektrum środków hybrydowych wobec państwa-ofiary. Zaś ostatnim - destabilizacja wewnętrzna, czasowa jak w przypadku Estonii oraz długotrwała, widoczna na przykładzie Gruzji i Ukrainy.

Ocena skuteczność rosyjskich działań prowadzi do wniosku, że podobne sytuacje na terenach byłego ZSRR mogą się jeszcze powtórzyć, a kluczowym dla regionu jest odpowiednie, wielowymiarowe przy-

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

20

gotowanie się do podobnych scenariuszy.

#### Rekomendacje

Strategia Rosji w swojej szerokiej perspektywie obejmuje swym zasięgiem nie tylko byłe republiki, które destabilizuje i prowadzi do ich częściowego lub pełnego uzależnienia. Pośrednio wpływa również na funkcjonowanie NATO i Unii Europejskiej. Rosja wykorzystując działania hybrydowe przybliża się do granic obu organizacji, czym wprowadza poczucie zagrożenia, a dzięki działaniom politycznym rozбивa jedność obu organizacji, które w konsekwencji tracą siłę wpływu na oddziaływanie w regionie.

Dla zmniejszenia ryzyka destabilizacji oraz w najgorszym wypadku

konfrontacji NATO-Rosja niezbędne jest zakończenie wojny na terenie Ukrainy, ustabilizowanie sytuacji przy flance wschodniej organizacji oraz zagwarantowanie bezpieczeństwa państwom bałtyckim. Realizacja tych założeń pokazałaby Rosji solidarność wewnętrzną Sojuszu oraz determinację w walce o integrację z Gruzją i Ukrainą.

Niebagatelną rolę w tej kwestii może odegrać też Polska, która jako największe państwo graniczne flanki wschodniej NATO i Unii Europejskiej jest szczególnie narażona na skutki działań Federacji Rosyjskiej w państwach byłego ZSRR, a co za tym idzie szczególnie zainteresowana stabilizacją sytuacji w tym regionie. Priorytetowym obszarem działania i wyzwaniem dla RP jest agitacja za jak najszybszym i jak najściślejszym powiązaniem

### ROSJA: HYBRYDOWA GRA O WPŁYWY W PAŃSTWACH BYŁEGO ZSRR

| Katarzyna Denis-Jabłońska

21

---

Gruzji i Ukrainy ze strukturami UE oraz NATO. Taki ruch Zachodu mógłby pomóc w reformie wewnętrznej krajów, która pozwoliłaby ustabilizować sytuację i w konsekwencji odzyskać kontrolę państwa nad całym jego terytorium.

Katarzyna Denis-Jabłońska

CSM jest niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. Fundacja została zarejestrowana w 1996 r. CSM prowadzi działalność badawczą i edukacyjną, wydaje publikacje, organizuje konferencje i spotkania, uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Tworzy forum debaty i wymiany idei w sprawach polityki zagranicznej, relacji między państwami oraz wyzwań globalnego świata. Działalność CSM jest adresowana przede wszystkim do samorządowców i przedsiębiorców, a także administracji centralnej, polityków, dyplomatów, politologów i mediów. Od 2009 r. CSM jest uznawany za jeden z najlepszych think tanków Europy Środkowo-Wschodniej w badaniu „The Leading Public Policy Research Organizations In The World” przeprowadzonym przez Uniwersytet Pensylwanii.

Centrum Stosunków Międzynarodowych ul. Mokołowska 1, 00-640 Warszawa t: +48 22 628 20 04

 [www.twitter.com/CIR\\_CSM](https://www.twitter.com/CIR_CSM)

 [www.facebook.com/CIR.CSM](https://www.facebook.com/CIR.CSM)



CENTRUM  
STOSUNKÓW  
MIĘDZYNARODOWYCH